

Kovács Ágnes

Abszolút. Absztrakt

Vaszilij Kandinszkij kiállítása

● Städtische Galerie im Lenbachhaus / Kunstbau, München*
 ● 2008. október 25 – február 22.

„Nem ismerek realistábbat Kandinszkij festészeténél és szebbet sem. Egy Kandinszkij festmény nem a földi élet másolata, hanem maga az élet. Egy napon Kandinszkij nemcsak a legismertebb lesz minden ember közül, de a legkedveltebb is.”

(Diego Rivera, San Francisco, 1935)

Különleges érzékenységre vallanak ezek a mondatok a forradalmár lelkületű Diego Rivera részéről, tekintetbe véve a két művészt elválasztó hatalmas földrajzi és kulturális távolságot, valamint azt a tényt, hogy a mexikói művészete semmilyen rokonságot sem mutat az általa oly nagyra tartott orosz festőével. A népszerűségről szóló prófécia is igaznak bizonyult, hiszen a 20. századi modernizmus „népszerűségi listáján” Picasso és Klee mellett Kandinszkij foglalja el a legelőkelőbb helyet – nem véletlenül. A festészet történetének egyik legradikálisabb forradalmát végrehajtó alkotónak csak az elmúlt harminc évben tizenöt jelentős, tudományos szempontból is kimagasló kiállítást szenteltek. Ugyanakkor szinte számbavehetetlen azoknak a publikációknak a száma, amelyek személyével vagy a köré szerveződő Der Blaue Reiter kör, a Bauhaus, a Cercle et Carré vagy az Abstraction-Creation történetével foglalkoznak. De a művésztől származó teoretikus írások is számos nyelven olvashatóak, amelyeket újra és újra kiadnak, függetlenül az éppen aktuális művészeti trendektől. Mert Kandinszkij nagy pedagógus is volt, és az olyasfajta intelmek, mint hogy a művésznek „mindenekelőtt a lelkét kell gondoznia...”, hogy a tehetsége mindig valaminek az öltözeke legyen,

Vaszilij Kandinszkij kiállítása előtt, 2009. február 6.; Städtische Galerie im Lenbachhaus / Kunstbau, München; © fotó: Kovács Ágnes

Vaszilij Kandinszkij 1905 nyarán
 Drezda, Schnorrstraße 44.; fotó: Gabriele Münter
 © Gabriele Münter und Johannes Eichner Stiftung, München

s ne egy ismeretlen kézről elveszített kesztyűhöz hasonlítson”, mindenképpen szíven találják az olvasót, még akkor is, ha néhány állítása ma már inkább csak a művészettörténet számára mond valamit.¹

A mostani vándorkiállítás, amelynek első állomása München, és amelyet Párizs és New York követ majd, kilencvenöt festményt mutat be, amelyek lefedik a művész minden fontos alkotói periódusát 1907 és 1942 között. De egyben azokat az állomásokat is jelzik (München, Murnau, Párizs, Moszkva, New York), amelyek e páratlan életmű létrehozásában szerepet játszottak. A Lenbachhaus tizenöt festményt bocsátott rendelkezésre abból a híres gyűjteményéből, amely a Blaue Reiter korszakból (1908–1914) származik, és amelyet Gabriele Münter ajándékozott München városának. A Pompidou Center anyaga (tizennyolc festmény) három korszakot mutat be: a moszkvait (1915–1921), a Bauhaus periódust és a párizsi időszakot, az utóbbit képviselő művek a Nina Kandinszkij Alapítvány tulajdonai. És végül szintén a késői, párizsi periódust (huszonhat festmény) a Solomon R. Guggenheim és Hilla Rebay által vásárolt műtárgyak mutatják be, amelyek ma a New York-i Guggenheim Múzeum gyűjteményéhez tartoznak.

A kiállítást, amelyet hatalmas reklámkampány kísért, azzal is figyelmünkbe ajánlják, hogy az olyan „nemzetközi együttműködést hozott

¹ Vaszilij Kandinszkij: *A szellemiség a művészetben*. Corvina 1987. 76. o.

* Centre Pompidou, Párizs, 2009. április 8 – augusztus 10.; Solomon R. Guggenheim Museum, New York, 2009. szeptember 18 – 2010. január 10.

létre a múzeumok között, amelyre eddig még nem volt példa”. Ez kijelentés azonban enyhén szólva is túlzás, és nyugodtan azokhoz az üzleti fogásokhoz sorolhatjuk, amelyek manapság a képzőművészeti kiállításokat is a show business látványos világához közelítik. 1976-ban ugyanis volt már ilyesmire példa, éppen Münchenben, ahol ugyanez a három intézmény fogott össze annak érdekében, „hogya a Kandinszkij-recepció állapotát felmérje”, és nem utolsósorban azért, hogy a művek piaci pozícióit megerősítse. Másfelől ennek a kiállításnak megvolt az a pikantériája is, hogy a megnyitóra Münchenbe érkezett a művész özvegye is, akinek jelenléte valójában egy hosszú háború lezárását is jelentette. Nina Kandinszkij – miután végül megnyerte a tizenhárom éven húzódó pert a Kandinszkij képek szerzői jogaiért, és azokat a hiúságát sértő „hamis híreszteléseket” is megcáfolta, amelyeket Lothar-Günther Buchlein férje előző nagy szerelmével, Gabriele Münterrel kapcsolatban közzétett – nagyvonalúan a kiállítás rendelkezésére bocsátott hatvan festményt és akvarellt, köztük a híres, ruháskosárban megtalált, első absztrakt képet is.

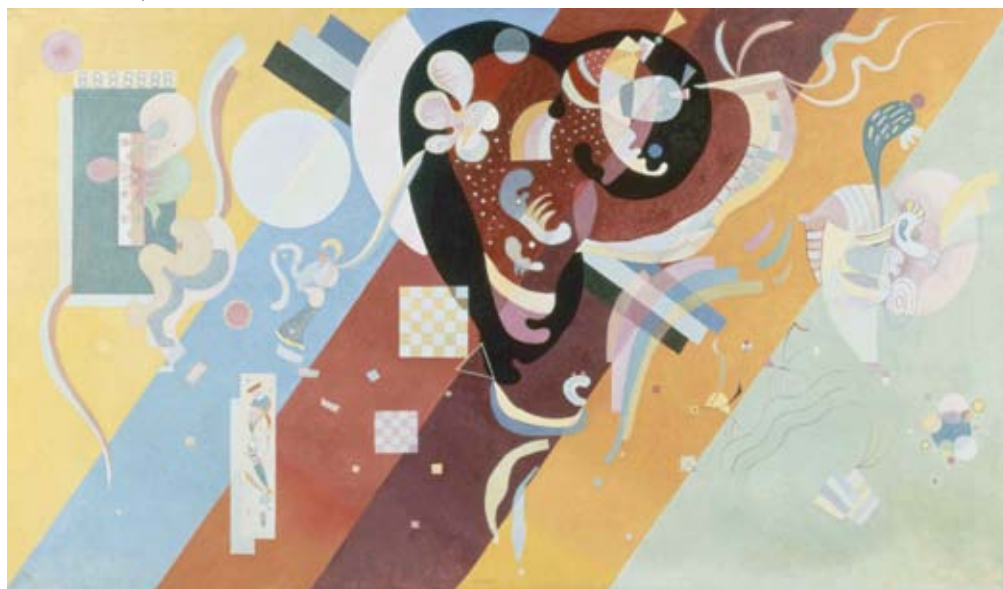
Kandinszkij „népszerűségéhez” nagyban hozzájárult az özvegynek az a sajátos akciója is, amikor a müncheni Stuck Villában bemutatta Gertrud Steint idéző, de kevésbé informatív és meglehetősen „hollywoodi” stílusban megírt könyvét, amelynek szerényen a *Kandinszkij és én* címet adta.² „A különböző tévétársaságok erős lámpáinak fényében, csillogó briliánsokban és cseresznye nagyságú gyöngyökben pompázva, tiszteletreméltó korát ügyesen elkendőzve, széles mosollyal jelent meg, mint aki megenyhült és megbocsátott Németországnak, és különösen Münchennek” – írta a tiszteletlen *Der Spiegel*.³

1982-ben szintén a bajor főváros, a Lenbachhausban adott otthont annak a másik jelentős kiállításnak, amelynek *Kandinszkij Münchenben, 1896–1914* volt a címe. Ez kiállítás azután részét képezte annak a „trilógiának” is, amelyet a *Russian and Bauhaus Years 1915–1933* és *Kandinsky in Paris 1934–1944* címeken láthatott az amerikai közönség 1980-85 között a New York-i Guggenheim Múzeumban. 1985-ben pedig a párizsi Centre Pompidou rendezett kiállítást a művésznek, amely elsőként adott ki valóban átfogó, tudományos katalógust életművéről, amelyet azután más kiállítások is felhasználtak. A nyolcvanas évek Kandinszkij kiállításai közül fontos volt még a moszkvai és leningrádi retrospektív kiállítás is, mert ez alkalommal a hetven évig az orosz raktárakban porosodó művek is napvilágra kerülhettek. Az elmúlt húsz évben is folyamatosan láthatóak voltak Kandinszkij művei valame-

2 NINA KANDINSKY: *Kandinsky und ich*. Kinder Verlag 1991. Nina Kandinszkij 1917-ben ment hozzá, az akkor 51 éves művészhez, a könyvben meglehetősen sok legendát kreált önmagáról és a családjáról, és igyekezett magát a legtökéletesebb feleségnek beállítani. Soha nem ment újra férjhez. A háború után nagyon meggazdagodott, és az idős asszony pénzét gigolókra és ékszerekre költötte, amelyekből nagy kollektiókat vásárolt. Talán ez okozta a vesztét is: 1983-ban svájci villájában meggyilkolták. A gyilkost soha nem találták meg.

3 *Der Spiegel*. 1976. 47. 11. 15. 229. o.

VASZILIJ KANDINSZKIJ
Kompozíció IX, 1936, olaj, vászon, 114 × 195 cm, Centre Georges Pompidou, Paris
© VG Bild-Kunst, Bonn

VASZILIJ KANDINSZKIJ
Egyes körök, 1926, olaj, vászon, 140,3 × 140,7 cm
The Solomon R. Guggenheim Museum, New York
© VG Bild-Kunst, Bonn

lyik európai városban (1993 Verona, 1994 Berlin, 1995 Strassburg, 2001 Milánó, 2003 Madrid és Bécs, 2004 Wuppertal, 2006 London), amelyek hol egyik, hol másik alkotói periódusát helyezték a középpontba, így nem csoda, hogy az absztrakt művészet „feltalálója”, az egyik legismertebb művészé vált az óceán mindkét oldalán.

A mostani kiállítás alapkonceptiója tehát valójában nem új. Az újdonság a „tálalásban” van, amely csak olyan kulcsműveket mutat be, amelyekről maga a művész is úgy gondolta, hogy azok fontos szerepet játszottak egy-egy alkotói periódusának alakulásában, illetve azokat a műveket, amelyeket Kandinszkij még életében kiállított vagy publikált. Ebből a megfontolásból hiányoznak a korai anyagból (1907-ig) a kis méretű olajnyomatok és színes temperaképek, valamint a murnai tájképek is, amelyeknek hiányáért a kurátorok elnézést is kértek a müncheniektől. Döntésüket azzal indokolták, hogy e műveknek a nagy többségét Kandinszkij maga is stúdióknak tekintette, és kevésbé illeszkednek ahhoz az elképzeléshez, amelyet ő jó „képeknek” tekintett. Kimaradtak ebből a válogatásból az első próbálkozások is (ezt némileg pótolja a Lenbachhausban bemutatott anyag) és a már kész, „absztrakt szellemiség” áll a befogadó előtt, amely csak a nagy formátumú, fontos képekre koncentrál. Ily módon káprázatos sorozata látható a Kunstbau épületében az impresszióknak, improvizációknak és a kompozícióknak az első világháború előtti periódusból, amelyben Kandinszkij még kereste az absztrakció felé vezető utat, s művei még a „tárgyi jelentés” maradványait is hordozzák.

Ez az a korszak, amelynek eseményei főbb vonalakban a Der Blaue Reiter mozgalom megalakulása, a Thannhauser Galériában bemutatott bot-

